

JEF GEERAERTS
ELEONORE VIGENON

Dood in Bourgondië

Voorwoord Jo De Poorter

Brieven en dagboeknotities Erwin Mortier

Inhoud

Voorwoord, *p. 6*

Notities van Eleonore Vigenon 1972 – 2007, *p. 12*

Dood in Bourgondië, *p. 39*

De Zwarte Vogel, dagboekfragmenten van Jef, *p. 238*

Voorwoord

Zeven gemiste oproepen van het ziekenhuis op zondagochtend om halfacht. Dat is niet om naar de bloedgroep te vragen van mijn moeder, die daar al drie weken is opgenomen. Als ik terugbel, meldt een vriendelijke maar ongemakkelijke stem dat de vrouw die mij gebaard heeft sinds die ochtend niet meer is. Dat komt toch nog onverwacht. Ze had een zware operatie goed doorstaan en de dokters hadden gezegd dat ze na het weekend weer naar huis zou mogen. In de dagen ervoor zijn er heel wat momenten geweest waarop ik wel een telefoontje met slecht nieuws verwacht had, maar niet die dag. Wat weet ik van verlies.

Mijn moeder had, op één week na, de gezegende leeftijd van negenentachtig bereikt en de dag voor haar heengaan hadden we in haar ziekenhuiskamer nog zitten lachen en huilen. Bij het afscheid aan de lift gaf ik haar een zoen op haar wang. Dat de zomer kwam, zei ze nog toen de liftdeuren dichtschoven, en dat er dringend een paar van haar jurk-

jes vermeld moesten worden. De zomer kwam niet, of toch niet voor haar. De jurkjes gingen naar de nichtjes en zij ging, volgens eigen wens, in een kerkelijke dienst met een groot koor en iemand die 'Nancy with the Laughing Face' zong. Maar niemand lachte. Wat weet ik van verlies.

Ik was er ook niet bij tijdens die helse nacht in Bourgon-dië, in hotel La Borne Impériale, toen de dood in verscheurende krampen de schoot van een vrouw opentrok. En ook niet toen een man, na bijna veertig gloedvolle jaren, de liefde van zijn leven aan een gruwelijke ziekte moest afstaan. Wat weet ik van verlies.

De voorjaarszon valt klaterend binnen in mijn werkkamer als ik dit schrijf. Iets in mij zegt dat ik snel weer een terrasje met mijn moeder moet doen. Iets in mij zegt dat dit helemaal niet meer kan. De televisie meldt dat ze vanavond *Dood op de Nijl* van Agatha Christie uitzenden. Iets in mij wil haar sturen dat ze moet kijken. Iets in mij bedwingt me net op tijd. Wat weet ik van verlies.

Jef en ik gaan ver terug, maar dat wist hij zelf niet eens. Op een knisperende herfst dag in de vroege jaren tachtig bracht mijn vader mij naar de bossen van Deurle. Zo zag ik het: een uitgestrekt woud met hier en daar een afgelegen landhuis. Het bleek gewoon een oude villawijk met redelijk wat bomen. Ik was zestien, kwam uit een rijtjeshuis in de stad zonder boekenkast en mocht op audiëntie bij de grootste televisiegod van dat moment. Toen al had de onduidelijke ambitie om ook iets te betekenen in dat vakgebied zich diep in mij genesteld, maar ik had nog niet het lef noch een plan om eraan te beginnen. Nand Baert leek mij wel een geschikte start.

Vanaf de oprijlaan, die zonder einde leek, zag ik al het profiel van de man die ik alleen kende van de twee dimensies

op het kleine scherm. Hij zat bij het raam een boek te lezen. Op de cover was in mijn herinnering een veelhoekig, fonkelend voorwerp afgebeeld en daarboven de titel: *Diamant*. ‘Ken je Jef Geeraerts?’ zei hij bij wijze van begroeting en examen tegelijk. Ik hakte: *Gangreen*, *De zaak Jespers* en noemde, geloof ik, ook *De Coltmoorden*. En bliksemsnel voegde ik eraan toe dat waarschijnlijk *Tien brieven rondom liefde en dood* mijn absolute favoriet was. Als Jef Geeraerts een toelatings-examen was, dan was ik geslaagd voor de theoretische proeven. Nand stelde wel meer quizvragen. Hij presenteerde in die dagen het taalspel *Wachtwoord* op de Vlaamse televisie, waarin een taalvaardige prominente Vlaming het opnam tegen een onbekende kandidaat. Toen Nand aan de dame die tegen Jef aantrad, vroeg: ‘Hebt u *Gangreen* gelezen?’ antwoordde zij met een brede blozende glimlach ‘ja’, maar de glimlach was niet half zo breed als die van Jef die tegenover haar zat en er nog meer schik in had.

Ik mocht door naar de volgende ronde. Jef bleek mijn toegangskaartje. En ik had hem nog niet eens zelf ontmoet. Dat zou tien jaar later gebeuren toen ik het interviewprogramma *De Tafel van Jo en Co* presenteerde op zondagochtend bij Studio Brussel. Het was vroeg voor een dag in het weekend, maar iedereen kwam graag naar het programma omdat ze uitgebreid hun verhaal mochten doen. En dat deed Jef met plezier en brio. Hij kwam zijn boek *Het Rashomoncomplex* slijten. Een slim en spannend verhaal over verdwijning, moord, Opus Dei en het moeilijk te verklaren psychologisch verschijnsel dat getuigen van een misdaad zich verschillende, soms tegenstrijdige zaken herinneren. Het Rashomoneffect was bekend van de Oscar winnende film van Akira Kurosawa over de verkrachting van een bruid en de moord op haar

samoerai-echtgenoot. De film laat drie getuigen aan het woord die alle drie een andere versie van het verhaal vertellen. Bij iedere versie denk je dat die wel de juiste moet zijn.

Het boek dat u nu vasthoudt kent ook meerdere vertellers, meerdere standpunten, maar slechts één waarheid. Een harde. De waarheid van nalatigheid en onkunde en het wildebeest dat die in iemand los kunnen maken.

Mijn ontmoeting met Jef die zondagochtend op de radio was het begin van een langdurige vriendschap. Zowel onze hang naar weten, spreken als schrijven bond ons. Toen had ik nog geen idee welk universum van smaak en schoonheid er schuilging achter die slimme, mondige en altijd – voor een hetero – smaakvol geklede alfaman met een moeilijke bril. Het geheime element ontdekte ik pas later. Dat was Nora, de liefde van zijn leven die hij in de tweede helft ervan gevonden en getrouwd had. Zij was zijn muze, zijn minnares en maakster van zijn magie tegelijk. Hij creëerde zijn wereld op papier, zij in het echt: witte lelies, Zeeuwse platte en France Musique.

Het was ook Nora die voor hem bedacht had dat hij thrillers moest gaan schrijven in de stijl van Sjöwall & Wahlöö. En ook hun tuin, hun zitkamer, hun vakanties en hun garderobe richtte zij met een even groot gevoel voor stijl als budget in. Het feeërieke spektakel dat hun liefde was, had zijn signatuur, maar was haar ontwerp. Samen beschikten ze over schijnbaar onuitputtelijke goudaders van allure en gratie die ze als vorsten droegen en deelden. Maar het hoogste wat ze daarin hadden kunnen bereiken, hebben ze jammer genoeg niet behaald: een vrucht van hun liefde. Het had haar moeder en nog meer vrouw kunnen maken en hem nog meer de man die zij al voor een groot deel aan hem ontlokt had.

Zijn vrienden hadden haar nog zo gewaarschuwd dat trouwen met hem de grootste misstap uit haar leven zou betekenen. En tegelijk nodigden die goedbedoelende heren haar maar wat graag uit om koffie te gaan drinken met hen. Uiteindelijk gaf ze Jef toch haar jawoord. Haar invloed vijlde zijn scherpste kanten bij, maar liet zijn oermaterie onveranderd, versterkte die zelfs. Door haar werd hij van de stuntman van zijn eigen leven, de paracommando van de letteren. Van de grommende en de vechtende naar de kwetsbare en de tedere.

In hun latere jaren was zijn grootste angst dat hij haar zou moeten achterlaten, maar het omgekeerde werd zijn gilende nachtmerrie. Een venijnige kanker trok haar uit het bestaan en brak binnen in hun veilig ingekapselde cocon in Baarle. Zij liet hem nog beloven in leven te zullen blijven om voor de poezen te zorgen. Dat deed hij, maar niet van harte. De poezen waren hun kinderen, maar zonder hun moeder waren ze allemaal verweesd, hij in de eerste plaats. Toen Nora al een paar jaar overleden was, stelden wij op een avond dat hij zich vermand had om naar buiten te komen en met ons een maaltijd te delen, de evenzeer ongemakkelijke als ongepaste vraag: ‘Jef, hoe is het nu met je?’ Hij antwoordde bruusk en snel met een beet die hij in zijn Congolese periode geperfectioneerd had: ‘Hoe zou het met mij gaan, mijn vrouw is er niet meer.’

De dood schuilt overal. Op de Nijl, in Bourgondië en in zeven onbeantwoorde oproepen op een onverwachte zondagmorgen op mijn telefoon – maar nergens wordt ze zo bij haar nekvel gepakt en genadeloos uitgeschud als op de volgende pagina’s.

Wat weet ik van verlies. Dat je niets kwijt kan raken dat je nooit gehad hebt. En hoe meer je had, hoe meer je kan verliezen. Een bourgondische dood kan niet zonder een bourgondisch leven. Filips de Stoute heeft de term zijn overvloedige bijklank verleend, maar Jef en Nora hebben het begrip geherdefinieerd. In de dood en in het leven.

Jo De Poorter

Notities van
Eleonore Vigenon
1972 – 2007

In september 2007 droeg Jef Geeraerts het grootste deel van zijn archief over aan het Letterenhuis in Antwerpen, waaronder de manuscripten van zijn romans en verhalen. Na zijn overlijden in 2015 kregen volgens zijn wens en die van zijn echtgenote Eleonore Vigenon hun persoonlijke archiefstukken, die nog niet waren overgebracht, er eveneens een onderkomen. Het gaat vooral om brieven en briefjes aan elkaar, dagboekachtige notities die Eleonore brokkelig bijhield en wat Jef betreft de eerste aanzetten vormden tot wat hij zijn laatste boek noemde, met als werktitel *De Zwarte Vogel*. Een selectie daarvan sluit dit boek af.

Voor Eleonore vormden de gebeurtenissen waarover *Dood in Bourgondië* verhaalt het bewijs dat Jef, die ze in 1971 had leren kennen, echt en onvoorwaardelijk van haar hield. Zijn angst om het levensgevaar waarin ze verkeerde, de zorg waarmee hij haar omringde overtuigden haar ervan dat zij niet de zoveelste scharrel was voor de schrijver, die in die jaren – na het stormachtige succes van de eerste *Gangreen*-romans – zoals hij zelf zei ‘zot van glorie’ was en zich weinig amoureuze avonturen ontzegde. In haar dagboeknotities noteert ze geregeld hoezeer hij beseft dat hij echt van haar houdt (en hoezeer zij, zeker in het begin, huiverde om haar eigen genegenheid ten volle te uiten).

Ze trouwden uiteindelijk op 14 april 1978. In de brief die Eleonore aan de vooravond van hun huwelijksdag aan Jef schreef, verwijst ze naar de zomer van 1975 en naar haar blijvende kinderwens. Ik laat deze summiere selectie uit het archiefmateriaal aanvangen met die brief, waarin ze haar jawoord geeft. Daarna volgen passages uit de andere documenten die ik verder, onder meer door de fragmentering van het materiaal en de lange tussenpozen, niet chronologisch

weergeef, maar eerder als een collage. De passages uit de jaren zeventig, voor hun huwelijk, laten vooral Eleonores onzekerheid lezen. In een dagboek uit 1980 houdt ze een verslag bij van haar dagen tijdens Jefs aanwezigheid toen hij bijna drie weken in Alaska verbleef, en haar eenzaamheid.

Een eerste memento mori diende zich eind 2005 aan, toen bij Eleonore borstkanker werd vastgesteld, die gelukkig goed te behandelen viel, en waar ze in een paar korte brieven naar verwijst. Ik laat de selectie eindigen met een dagboeknotitie uit 1989, het eerste jaar waarin het echtpaar, anders dan voordien, niet naar het Zuiden vertrok, waar Jef jaarlijks een nieuw boek schreef. Voortaan zouden ze hun zomers in hun huis in Baarle-Drongen doorbrengen.

Ik dank de directie en de medewerkers van het Letterenhuis voor hun behulpzaamheid.

Erwin Mortier

Brief aan Jef 13/4/1978
(vooravond van hun huwelijk)

14 april (bijna)
Groot lief beest,

Dit is mijn huwelijkscadeau voor jou op deze ongelooflijke dag – 14 april. Dit hier is mijn jawoord en iedere vezel van mijn lichaam zegt ja. Mijn oogjes zullen straks misschien overlopen, maar dat geeft niet, dat is alleen omdat mijn hart te klein is om alles te verwerken. Wanneer ik straks in het stadhuis ja zal zeggen en recht in je ogen zal kijken, denk dan aan alles wat ik je nu vertel.

Herinner je je die eerste ‘ja’ op kerstnacht, toen ik je voor ’t eerst toevertrouwde dat ik van je houd omdat er eindelijk iemand is waarbij ik me niet meer altijd eenzaam voel? Ik vreesde heel mijn leven alleen te zullen blijven. Alleen, te midden van veel mensen. Wanneer wij samen zijn klinkt muziek anders – is de stilte stiller. Als jouw handen me strelen heb ik geen zon meer nodig, hoef ik geen verhalen te verzinnen om klaar te komen. Jij bent mijn verhaal. Ik heb niets anders nodig dan jouw lichaam, jouw ogen, in mekaar losbarsten, een beetje doodgaan en weer rustig worden want het was de voorlaatste keer.

Ik ben mijn grote somberte kwijt.

Ik moet je nog iets vertellen. Na de zomer van ’75 heb ik soms waanzinnig naar een kind verlangd. Een kind van jou. Omdat ik van je hield (en hou) en om eindelijk mijn status als vrouw te bevestigen. Maar waarom? In jouw armen ben ik een vrouw – dat is alles. Ik wil alleen jouw vrouw zijn,

niet om anderen iets te bewijzen, maar voor ons alleen. Toch word ik soms nog wat droef telkens als ik mijn maanden stonden krijg. Ik voel me telkens een stap dichterbij het einde. Het is gemakkelijker ja of neen te zeggen wanneer alles nog kan, dan neen te zeggen wanneer het bijna onmogelijk wordt. Maar ik weet nu zeker dat het beter is zo.

Ik beweer wel met klem dat Vigenon mooier klinkt dan Geeraerts en dat ik mijn naam wil blijven dragen – dat is ook zo. Maar toch ben ik blij dat ik vandaag je wettelijke vrouw word. Dit is voor mij niet zomaar een feest. Ik ben allang je vrouw, ik word nu je echtgenote. Ik neem dit zeer ernstig. Ik zal altijd naast je zijn, ook als het moeilijk gaat. Je weet dat ik ook zonder deze verbintenis dezelfde gevoelens had, maar toch. Vroeger had ik het gevoel dat als het niet meer ging ik me onmiddellijk kon omdraaien en weer weggaan, en iets anders beginnen. Nu is het precies of ik verbind me om door te bijten en vol te houden, ook als het moeilijk gaat. Eén ding is voor mij gelijk gebleven: ik zal je nooit tegenhouden als het voor jou gedaan is. Ik hoop dat die dag niet komt.

Pilou, ik hou echt van jou en ik ben zo gelukkig vandaag (nu is het reeds de veertiende) dat je met me wilt trouwen. Je gelooft in mijn liefde voor jou en dat is wederkerig. Ja, ik ben blij dat ik je echtgenote word, ik ben blij en fier dat ik de vrouw word van een groot schrijver. Ik leef graag naast je. Soms heb ik het gevoel dat het voor ons alle dagen feest is. Laat het feest nog heel lang duren.

En als het eens voorbij zal zijn, laat mij dan je hand vasthouden, de haartjes strelen, de sproetjes tellen zoals in die operatienacht die zo donker was, alleen jouw hand leefde... Van mij krijg je mijn twee handen. Ik weet dat ik

nooit van iemand anders meer zal houden. Ik heb gevonden
wat ik zocht. Ik zou graag nog een paar jaar gelukkig zijn.

Ik zoen je met alles wat ik heb.

Zul je straks in het stadhuis je groene ogen opendoen en
op het ware moment eventjes mijn hand vastnemen?

Ik wou je nog veel vertellen maar ik ben zo moe.
Er komen nog zoveel jaren.

Het kleine cadeautje dat ik je geef is eerder symbolisch.
Ik wens je voor de volgende jaren zeer veel inspiratie –
gouden woorden.

Lieve Pilou, laat alles blijven zoals het nu is,
Je Eleonore

© 2025 Uitgeverij Manteau / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en
Stichting Jef Geeraerts

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk september 2025

Voorwoord

Jo De Poorter

Samenstelling brieven en dagboeknotities

Erwin Mortier

Coverbeeld

© Tansy Spinks / Millennium Images, UK

Omslagontwerp en zetwerk

Leen Depooter – quod. voor de vorm.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Niets uit dit boek mag op enigerlei wijze worden gebruikt of gereproduceerd voor het trainen van kunstmatige-intelligentietechnologieën of -systemen. Dit werk mag niet gebruikt worden voor tekst- en datamining (artikel 4, lid 3 – Richtlijn (EU) 2019/790).

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 4202 2

NUR 300

D/2025/0034/275